

Dariusz Walerjański

Międzynarodowe Centrum Dokumentacji i Badań nad Dziedzictwem Przemysłowym
dla Turystyki

GÓRNICZY HADES. Górnicze obiekty na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego

Od kilku ostatnich lat coraz bardziej dociera do mieszkańców województwa Śląskiego świadomość, że to co przez lata stanowiło o specyfice tego regionu czyli przemysł ciężki, wciąż będący stereotypem określającym ten region w Polsce i Europie, specyficzny poprzemysłowy krajobraz zbudowany na węglu - to dziś miejsca warte ochrony konserwatorskiej, warte zachowania dla przyszłych pokoleń. Miejsca, które można zagospodarować pod względem turystycznym. Dzieje człowieka od najdawniejszych czasów są splecione z podziemiami. Również element podziemi jest obecny w mitologii różnych kultur. Jak więc wygląda ten turystyczny świat górniczego Hadesu w województwie Śląskim. Województwo Śląskie to bez wątpienia zagłębie zabytków techniki powstałych w czasach wielkoprzemysłowej rewolucji XIX i XX w. Wiele z przemysłowego dziedzictwa znikło, nie przetrwało okresu zmian ustrojowych i reform lat 90-tych XX w., ale wciąż w krajobrazie naszego województwa możemy odkryć prawdziwe perły techniki. To co już doceniano z dziedzictwa techniki na zachodzie Europy w Polsce przez lata w ogólnej społecznej świadomości nie uważano za obiekty mogące zyskać status zabytku. Przez lata w Polsce były to obiekty zapomniane, dewastowane politycznie jako obce dziedzictwo, gdzie bardziej liczył się wskaźnik produkcji, niż estetyczne spojrzenie. Na szczęście wiele się zmieniło w zrozumieniu tego specyficznego i różnorodnego dziedzictwa techniki na korzyść. Na terenie woj. Śląskiego od października 2006 roku funkcjonuje Szlak Zabytków Techniki, w skład którego wchodzi 32 obiekty związane głównie z tradycją górniczą, hutniczą, energetyką, kolejnictwem i przemysłem spożywczym. Wśród tych obiektów jakie znajdują się na szlaku, będącym oficjalnym produktem turystycznym woj. Śląskiego sześć z tej listy to zabytki związane z techniką górniczą. Najstarszy z nich to Zabytkowa kopalnia Srebra, w której najstarsze wyrobiska pochodzą z końca XV w., inne nieco młodsze obiekty zostały

wykonane w XIX w. Tylko w dwóch z nich można zjechać w głąb kopalni jest to ZKWK „Guido” i ZK Srebra w Tarnowskich Górach. Każdy z tych wymienionych obiektów ma swoją niepowtarzalną przestrzeń i klimat. **Zabytkowa Kopalnia Srebra** w Tarnowskich Górach, dawna kopalnia Fryderyk, która została założona w 1784 r. na miejscu dawnych, a obecnie zrekonstruowanych górniczych wyrobisk górniczych. Również w Tarnowskich Górach na terenie parku krajobrazowego w Reptach znajduje się na głębokości od 25 - 30 metrów **Sztolnia Czarnego Pstrąga** udostępniona sezonowo dla ruchu turystycznego od 1957 r. Od 2004 r. obydwa obiekty są wpisane na listę Pomników Historii RP. **Szyb, Maciej**, to doskonały przykład obiektu, który zyskał nowe życie, dzięki inwestycji prywatnej firmy Przedsiębiorstwo Górnicze Demex, które jest jego właścicielem. Szyb ten został zbudowany prawdopodobnie w I poł. XX w. / ok. 1922 r.). Do największych atrakcji tego miejsca należy wejście na szczyt 25 metrowego szybu, w budynku maszynowni, czynna dwubębnowa elektryczna maszyna wyciągowa z lat 20 XX, wejście przez betonowe dyfuzory do wnętrza kanału powietrznego. Kanał prowadzi do szybu zjazdowego, gdzie przez specjalnie wykonany otwór w obmurzu turyści mogą zajrzeć w głąb szybu. Obecnie szyb został zamieniony na studnie głębinową z której wydobywa się wodę zdatną do spożycia. **ZKWK GUIDO** w Zabrze to XIX w, kopalnia założona przez Guido Henckla von Donnersmarcka w 1855 r. Obecnie jest tu możliwość zjazdu na dwa podziemne poziomy 170 - gdzie mamy możliwość zapoznania się z górnictwem XIX w. z czasów gdzie razem z górnikami pracowały konie. Na tym poziomie mamy zachowane trzy XIX w. stajnie dla koni oraz prawdziwy już mały, gdzie spotykany XIX wieczny murowany piec wentylacyjny. **Poziom 320** to poziom, na którym poznajemy XX wieczne górnictwo czyli od kilofa do kombajnu. Turysta ma tu do dyspozycji podziemną trasę o długości do 2 km. Kopalnia Guido to nie tylko turystyka podziemna to także bardzo prężnie działająca instytucja kultury. Organizowane są tu pod ziemią na poziomie 320 metrów w ramach cyklu spektakle teatralne, koncerty muzyczne, wystawy, wszystko pod hasłem kultura na poziomie. Kopalnia „Guido” od stycznia 2010 r. jest Punktem Kotwicznym na Europejskim Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego /ERIH/. **Skansen „Królowa Luiza”** to odział terenowy Muzeum Górnictwa powstały na terenie najstarszej pierwszej pruskiej państwowej kopalni założonej w 1791. Dziś jego atrakcją jest część podziemna sztolni z przejazdem podziemną kolejką oraz czynna maszyna parowa z 1915 r. o mocy 2 tys. KM. obsługująca szyb „Carnall”. Skansen Górniczy był

poddany działaniom rewitalizacyjnym finansowanym z budżetu miasta jak i dotacji unii europejskiej. **Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Ignacy”** w Rybniku – Niewiadomiu, / dawna kopalnia „HOYM” założona w 1792 r. To jedna z najstarszych zachowanych kopalń. Pośród zachowanych zabytków na szczególną uwagę zasługują: budynek nadszybia z wieżą szybu „Głowacki”, budynek maszynowni z maszyną parową z 1900 r., nadszybie z metalową wieżą szybu „Kościuszko”, maszyną wyciągowa z 1924 r. Od końca lat 90 –tych obiektem tym opiekuje się Stowarzyszenie, które za cel postawiło sobie opiekę nad tym miejscem oraz i wpis tego obiektu na listę zabytków. W kolejce do dołączenia do szlakowych zabytków związanych z szeroko pojętym górnictwem czekają takie obiekty jak Sztolnia Ćwiczebna w Dąbrowie Górniczej czy niezwyklej konstrukcji szyb górniczy „Prezydent” w Chorzowie a w perspektywie najbliższych trzech lat do tej listy na pewno dołączy podziemna trasa zabrzańskiej XVIII wiecznej Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej. Podsumowując górnictwo zabytki będące elementem dziedzictwa techniki to historyczne źródła informacji o stanie i procesach rozwoju gospodarki, techniki i technologii. To swoiste „symbole pracy” z których powinniśmy być dumni.